

Oosterhout

Koninklijk Handboogschuttersgilde St. Sebastiaan *)

G e s c h i e d e n i s. Dit gilde is den 27sten Augustus 1750 door onzen Stadhouder Willem IV bebriefd; waarschijnlijk bestond het toen al, onder zijn tegenwoordigen patroon, en betrof 't slechts eene herinrichting, en wettiging door Z.D.H. als Heer en Baron van Breda, tot welke baronie de Vrijheid O. gerekend werd. In eene publicatie van Schout en Schepenen dd. 5 Sept. 1737, naar aanleiding van 't aangekondigde bezoek van genoemden Prins aan Oosterhout, is nl. reeds van een gilde sprake, dat ter eere van den hoogen Gast naar den vogel schieten zou.***) Ook is het mogelijk, dat naast een bestaand gild (waarin dan voornamelijk getrouwde mannen) in 1750 een tweede is opgericht "tot exercitie en vermaak van de j o n g e l i e d e n." Bedoelde kaart, op perkament in boekvorm fol., behelst het volgende: "Wy Willem etc. doen te weeten dat Wy hebben ontfangen de ootmoedige supplicatie van Simon Adriaen de Vries, Schout en Casteleyn van onse Vryheyd Oosterhout als ten dese door de meeste en voornaemste inwoonderen der voorsz. Vryheyd versogt en gequalificeerd, te kennen geevende, dat de voorsz. Inwoonderen seer geneegen waaren omme tot exercitie en vermaak van de jonge lieden derselver Vryheyd op te regten een gilde 't welk genaamt soude worden den Standboog..."

A r t. 1. "Dat die van den voorgeschreeven gilde, by de meeste stemmen, met advys van den Hooftman ofte Overdeeken, die altoos sijn sal den Officier van deese Vryheyd in der tijd, sullen kiezen twee deekenen ende een Ouderman die ook teffens Boeckhouder en Busmeester sijn sal... ende sullen tot haren dienste hebben eenen Gilde-knecht, die by de voorsz. Regenten sal gekoosen werden."

A r t. 2. De afgaande deken (elk j. één) "sal een jaer als Ouderman, Boeckhouder en Busmeester dienen. Den Gildeknecht sal ad vitam blyven."

A r t. 3. De ouderm.-boeckh. Geniet "tot een vast en staende tractement... een somma van ses caroly guldens." De knecht ook 6 gld.

A r t. 4. en 7. Intree- gelijk uitreegeld *f* 6, - (nu 1 gld.). Contributie 'yder maand ses stuyvers" (nu 40 ct. p. m. van 1 Oct. Tot 1 Apr.)

A r t. 8. "Item soo ymand der gildebroeders van deesen gilde in eenige siekte ofte krankte viel, soo sullen de deekens met den Busmeester denselven bezoeken 't sy rijk ofte arm ende gedurende de siekte alle weeken uyt de Busse aen de sieke bestellen ses stuyvers, dog indien de sieke het niet en begeert, sal hy de voorsz. Ses stuyvers wederom in de Busse mogen steeken."

A r t. 9. Trouw- en sterfgeld $\frac{1}{2}$ vat bier of 4 gld.; nog gehandhaafd. Gildebr. Zijn gehouden "met een swarten mantel ter begraefnisse te koomen."

A r t. 11. "Wie van de gildebroeders, als het gilde by malkander is, God lastert, ofte vloekt, en sijn Heilige naam misbruykt verbeurt twee guldens."

A r t. 15. Wie om geld schieten mogen niet hooger gaan "dan om een stuyver in de hand en een pint bier ten gelaage."

A r t. 17. "Soo wie meer bier stort als hy met byde syne handen kan bedekken, verbeurt een stuyver."

A r t. 19. "Soo wie in het schieten iets spottelijks verteld, ofte eenige dertelheyd bedrijft, als met sijn pijl agterwaards in den doel te schieten, den booge verkeerd in de hand te neemen, den schietende schutter aan te spreken, oft ten waare in 't onderrigten van jonge schutters, verbeurt twee stuyvers."

A r t. 21. "Soo wie een ander ijts siet misdoen is gehouden hem te calengeeren."

A r t. 22. "Soo wie syne pijll op de peezen al gestelt hebben, en die weder ter aarde laat vallen, verliest synen schoot."

Verdere artikelen over de orde bij 't schieten. Als waarschuwing vóór men schiet, geldt hier: "Sta breed." (Art. 30).

A r t. 35. Boog en pijlen van een overleden lid sijn voor 't gilde, doch de erfgenamen mogen deze met 3 gld. Lossen.

A r t. 37. Van alle boeten is $\frac{1}{3}$ voor de armen, $\frac{1}{3}$ ten voordeele van den Overdeeken, de rest voor 't gild. Het roode lakzegel is grootendeels verdwenen.****) Dit reglement werd later door Koning Willem III, Prins Frederik der Nederlanden, Sophie Groothertogin van Saxon Prinses der Nederlanden, Koningin Emma, Koningin Wilhelmina, Prinses Juliana en Prins Hendrik geteekend. Het is 20 October 1862 vernieuwd. In 1875 ontving de schutterij 't praedicaat "Koninklijke".

Aan 't eind van de kermis (2de helft van Augustus) eene feestvergadering, met maaltijd. Ieder schutter brengt een prijs mee, 'blind verpakt'; naderhand worden die verschoten; de 1ste prijswinnaar mag 't eerst kiezen, enz. Den Zondag daarop het koningschieten. Rotschieten elken Zondag (Apr.—Oct.) van 6 tot 7 u. nm. Er zijn twee banen (28 M), de 'voorheul' en de "achterheul". Nemen we 20 leden aan, dan is ook 't gezelschap in voorheul (eerste 10) en achterheul (tweede 10) verdeeld. In dat uur moeten, zoo mogelijk, 5 rozen geschoten worden; ieder betaalt 1 ct. Per geschoten roos, uitgezonderd die hij zelf schiet; de verliezende partij bovendien 5 ct. Tien verplichte schoten p. man. 't Aantal geschoten rozen wordt tevens over de afwezigen omgeslagen; bijv. 30 rozen, 6 man afwezig, ieder betaalt 5 ct. + de boete welke op (zonder geldige reden) niet-verschijnen staat. Gerekend wordt wat geschoten is; kan men binnen 't uur geen 5 rozen halen, maar slechts 3, dan tellen die. Wie de meeste rozen schiet, kan 't voordeeligt uit zijn, ook al zou hij tot de verliezende partij behooren.

Vrouwen of meisjes teren niet mee, dus is er geene koningin.

Een 70 – 80 j. geleden speelde 't gild, in de wintermaanden, ook tooneel; programma's der opvoeringen liggen nog bij de gildepapieren. Alle rollen werden door mannen vervuld; dit maakte dat men ten slotte tegen eene andere tooneelclub, waarin ook vrouwen meespeelden, niet op kon. – Er is eene doodenlijst, op hout geschilderd. Begraven vanwege 't gild; baarkleed. Mis voor den overledene; ook eene op een willekeurigen dag in 't jaar, voor alle overl. broeders.

H e t z i l v e r, e n z. Dit bestaat uit 6 koningsplaten, kleine spits toeloopende schilden, gedat. 1872, 1874, 1875, enz. Vlaggen: een zijden standaardvaan, verbleekt en gelapt, m. medaillon waarin patroon, wapen van O., gekruiste bogen en pijlen, en 1750. Op den stok, een houten patroonbeeldje, met metalen pijlen doorboord. Een roodfluweelen standaard m. gouden naamletters, boog en pijlen, en 1863. Het middenstuk van een zijden standaard, waarop "Gilde van st. Sebastiaan", wapen van O. en de patroon te paard, m. handboog, in goud op rood; alles in de omlijsting van eenen schildvorm. Dit stuk gevat tusschen twee zijkanten van stramien, waarop dik wollen ornament, in verschillende kleuren.

Hooge koperen trom, m. naam van den maker "Cagnon a Paris"; en Y. bout en pijl gekruist, en GDTM, binnen eenen cirkel. –Zes ijzeren, zwartgeverfde, doodenschilden m. gekruiste pijlen en bogen, flambouw en 't wapen van O.; driemaal 2 bijeen, opdat men ze over de kist kan hangen. – Een geteekende en beschreven plaat in lijst, ter herinnering aan de viering van 't 140-jarig bestaan, in 1890 (7 Sept.: voorstelling van het historisch bezoek, op denzelfden dag, in 1737).

T e g e n w o o r d i g e t o e s t a n d. Er zijn nog geen 20 leden. De belangstelling is goed en men verheugt zich (1931) in 't medelidmaatschap van den "oudsten schutter van Nederland", in dat jaar 69 j. gildebroeder en 61 j. hoofdman; hij was het die, in 1870, den Koning de gildekaart ter teekening mocht aanbieden.

*) De Schuttersgilden en Schutterijen van Noord-Brabant, deel II
door J.A. Jolles (1934)

**) Th. E. v. G o o r, beschrijving der stad en lande van Breda (1744), vermeldt "schutters van Oosterhout", die voor 1574 aan de bekende Bredasche omgangen deelnamen (blz. 91). Terwijl in T a x a n d r i a, jrg. 4 (1897), blz. 277-285, eene "ordonnantie voor het bijhoudersgilde te Oosterhout" te vinden is (in afschrift aanwezig i.h. oud-archief dier gemeente), gedateerd 3 April 1670.

***) Hoe, vertelde de M a a s b o d e van 4 Oct. 1932, avondbl.